ROMANIA, CROATIA AND ITS RELATIONS WITH GERMANY BETWEEN 1940-1945

Mihail-Gabriel Chiricheș
PhD Student, „Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract:
The present paper is probing the aspects that defined the German influence in Croatia, capturing some of the results of the subordinate politics in all aspects of the Reich and Italy. The Italian and German profiles governed the balancing policy of Croatia in favour of Germany for breaking away from the Italian friendship. Romania placed its destinies alongside Germany, these aspects being followed from the Romanian-German collaborations imposed by pacts, treaties, understandings and orientations within the Axis towards states that sought their covery of the territories taken over by Hungary in 1940.
Keywords: Reich, Romania, Croatia, relations, subordination

Introducere

Articolul propus se centrează pe evoluția României și a Croației independente și relațiile lor cu Germania în perioada 1940-1945, selectând evenimențialul acestor țări care aveau în comun apărarea împotriva atitudinii agresive a Ungariei de a acapara noi teritorii. Dependența micilor parteneri ai Pactului Tripartit față de al Treilea Reich a fost subordonată unor factori precum: identitatea de interese politice, economice, culturale și capacitatea de a accepta dominația germană, care au fost definitorii în politica externă a României sau a Croației[1]. În condițiile politice internaționale de la finalul anului 1940, România a aderat la Pactul Tripartit pentru a contracara amenințarea sovietică și pentru a-și reface frontierele pierdute. Croația, apărută în aprilie 1941, în urma prăbușirii Iugoslaviei, vedea în alianța cu Reichul german singura strategie pentru a-și asigura existența. În cazul ei, identitatea ideologică era foarte mare, mișcarea Ustașa aflându-se la putere doar datorită afilierii la fascism. Croația nu avea obiective legate de Uniunea Sovietică, pe care o descria ca pe un adversar ideologic. Italia fascistă, cu care se înrudea ideologic Croația independentă, era văzută la Zagreb ca un adversar real în ceea ce privește integritatea. Pentru România și Croația, Ungaria era percepută ca un al doilea adversar. Dar, în acest caz, identitatea de interese cu Germania era limitată de relația dintre Berlin și Budapesta. Din perspectivă economică, România era interdependentă față de Reich, petrolul și alimentele furnizate de partea română fiind condiționate de produsele industriale ale părții germane. Economia Croației era total dependentă de Reich, Berlinul fiind perceput ca o alternativă la presiunea italiană.

[1] Acest tip de relații bazate pe aspectele anunțate a fost definit de politologul american Kenneth Waltz prin teoria bandwagoning-ului, în care Germania ca putere dominantă era bandwagon-ul, vezi Șerban Filip Cioculescu, *Introducere în Teoria Relațiilor Internaționale*, București, Editura Militară, 2007, pp. 200-201.

Metodele utilizate sunt istorice, iar demersul este unul descriptiv-comparativ. Am alocat un spațiu mai extins Croației deoarece tematica nu este bine cunoscută publicului român. Problematica nu a fost anchetată în spațiul istoriografic românesc decât secvențial. Cele mai multe analize aparțin istoricului constănțean Florin Anghel[2]. Pentru o mai bună înțelegere a temei am folosit autori precum Jozo Tomasevich[3], Robert G. McCornick[4] sau Eric Gobetti[5], care abordează istoria și politica externă a statului independent croat.

Croația

Până în anul 1941 germanii au considerat că Iugoslavia reprezenta o putere militară, nefiind dispuși să întreprindă niciun efort pentru a înfrânge această țară. Berlinul dorea „coordonarea" acesteia, care ar fi putut servi intereselor sale politice și economice. Prin Directiva privind Operațiunea 25, de invadare a Iugoslaviei, Hitler sublinia faptul că prezentele probleme de politică internă din Iugoslavia vor fi crescute cu promisiuni, care să avantajeze populația croată, însă răsplata pentru efortul croat nu era clar subliniată[6]. Chiar dacă prin Directiva 25, Hitler promitea independența internă a politicii croate, această promisiune a fost deseori încălcată. Una din ingerințele externe în politica croată a fost stabilirea „unei linii de demarcație" a influențelor germano-italiene. Berlinul a urmărit să creeze un guvern cu sprijin popular în ciuda faptului că mișcarea Ustașa era, din punct de vedere ideologic, înfrățită cu fascismul[7]. Rolul Germaniei în Croația era unul major, lucru recunoscut chiar de Mussolini, care, referitor la rezultatul discuțiilor de la Viena din 20-22 aprilie 1941, afirma că „germanii ne-au comunicat o graniță, noi nu putem decât să luăm act de ea"[8]. Hitler a declarat de mai multe ori că Italia poate avea hegemonie asupra părții dalmate, dar Ribbentrop considera statul croat ca făcând „parte din sistemul politic-economic al Reichului". Zagrebul a fost ocupat de către armata germană, iar protecția acesteia a permis declararea independenței Croației și proclamarea Poglavnik-ului Ante Pavelić în fruntea noului stat[9].

Potrivit tratatelor cu Italia și deciziilor Conferinței de la Viena, din aprilie 1941, statul croat a fost independent doar cu numele. Italia a constituit garanția frontierelor Croaţiei, guvernul de la Zagreb fiind constrâns să-și reglementeze relațiile cu celelalte state conform

---

[2] *Diplomație clandestină. Eșecul proiectului noii Mici Înțelegeri, 1941-1943*, în *Istoria: contribuții în căutarea unui nou mesaj*, coord. Iulian Oncescu, Silviu Miloiu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005; *O alternativă de colaborare în interiorul Axei. Spre o Nouă Mică Înțelegere*, în *Revista Istorică*, Serie nouă, tomul 7, Numărul 3-4, martie-aprilie, Editura Academiei Române, 1996.

[3] *War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945: Occupation and Collaboration,* California, Stanford University Press, 2001.

[4] *Croatia Under Ante Pavelić. America, the Ustaše and Croatian Genocide*, London, New York, I.B. Tauris, 2014.

[5] Eric Gobetti, *Alleati del nemico. L`occupazione italiana in Jugoslavia (1941-1943),* Editori Laterza, Edizione 6, 2018.

[6] Jozo Tomasevich, *War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945: Occupation and Collaboration,* California, Stanford University Press, 2001, pp. 47-48.

[7] *Ibidem*, p.49.

[8] Eric Gobetti, *Alleati del nemico. L`occupazione italiana in Jugoslavia*, p. 10.

[9] *Ibidem*, p. 114.

dorințelor Romei și Berlinului. Tratatele de la Roma au reglementat poziţia internaţională a statului croat, care se supunea unui cvasi-protectorat italian. Dar dominaţia Italiei asupra regiunii dalmate se făcea cu largul concurs al Berlinului. Germania s-a folosit de statul croat pentru propriile interese şi pentru a-i da impresia lui Mussolini că era cel care dicta în regiune[10]. La rândul ei, Germania şi-a asigurat controlul Croației prin Protocolul Confidențial din 16 mai 1941: Acordul Clodius[11], care a fost un protocol secret, punând bazele colaborării celor două guverne pe plan economic, cu valențe „speciale", unde statul german era tratat în funcție de interesele sale prioritare[12] și de Acordul privind menținerea trupelor germane pe teritoriul croat, semnat la 20 iunie 1941[13]. Rivalitatea dintre italieni și germani a fost exacerbată într-o bună măsură de excesele politice ale regimului Ustașa, perturbând ordinea internă şi relaţiile cu Roma sau Berlinul. Forța cu care Germania a reușit să-și impună un control asupra politicii croate a fost reliefată și de faptul că naționalismul croat nu a avut ca subiect de discuții revizionismul sau pretenții teritoriale cu germanii, lucru care era complet invers în relația cu italienii. Germanii își măreau influența și prin numărul mare de consilieri, agenți și spioni care erau prezenți în Croația, fapt care îi afecta pe italieni datorită demersurilor pentru un „spionaj" în favoarea germanilor. La toate acestea se adaugă un lucru evident: germanii au controlat cele mai bune teritorii croate din punct de vedere economic, Zagrebul fiind un exemplu absolut al acestei politici, iar zonele industriale bine dezvoltate au venit în completarea situației evidențiate. Toate aspectele pozitive economice au făcut ca ritmul de creștere al comerțului cu germanii să fie unul alert[14].

Lipsa suveranităţii croate se poate observa şi din statutul internaţional, Zagrebul nereuşind să se facă recunoscut pe plan extern decât în fața statelor neutre sau partenere ale Pactului Tripartit ori cele născute în urma desfăşurărilor militare. Croaţia a putut stabili relaţii politico-diplomatice cu Elveţia, Suedia, Spania, Ungaria, Bulgaria, România, Slovacia, Finlanda sau Regimul de la Vichy, ulterior cu Republica de la Salo. A aderat la Uniunea Poştală Internaţională, la Pactul Tripartit la 15 iunie 1941 și la Pactul Anti-Comintern în 25 noiembrie 1941. Din 1943 a fost semnatara Convenției de la Geneva din 27 iulie 1929, referitoare la tratamentul prizonierilor de război. Abia la 20 iulie 1944, un astfel de birou a fost înființat în Croația: Biroul Crucii Roşii pentru prizonierii de război[15]. Încă din primele zile ale existenței statului croat, germanii au oferit ajutor ustașilor, pe care îi percepeau drept parteneri ideologici. Ante Pavelić era un candidat care se sprijinea pe forțele italiene, însă un număr considerabil de ustași aveau simpatii germane[16]. Italienii erau permanent asigurați de germani despre faptul că tânărul stat croat se află în zona de interes italian. Acest lucru nu i-a împiedicat pe germani să-și extindă influența peste sistemele politice, militare sau economice croate. Interesul german în Croația era unul vital, iar orice cerere de ajutor venită din partea croată era receptată astfel[17].

[10] Robert G. McCornick, *Croatia under Ante Pavelić. America, the Ustaše and Croatian Genocide*, London, New York, I.B. Tauris, 2014, p. 64.
[11] *Carl Clodius îşi aminteşte*, Bragadiru, Editura Miidecărţi, 2019, p. 98.
[12]Jozo Tomasevich, *op.cit*., pp. 620-621.
[13] *Carl Clodius îşi aminteşte*, p. 98.
[14] Eric Gobeti, *op. cit.*, pp. 115-116.
[15] Robert G. McCornick, *op. cit.*, p.123.
[16] Jozo Tomasevich, *op. cit*., p. 52.
[17]*Ibidem*, pp. 234-235.

Situația neclară a persoanei desemnate de Italia să preia tronul unei posibile monarhii croate este ilustrativă. Reprezentantul diplomatic al Croației la Vatican, Nikola Rusinovic descria imaginea externă a Croației văzută prin ochii cardinalului Eugene Tisserant (oficial al Vaticanului), care afirma, adresându-i-se lui Rusinovic: „Prietenii voștri fasciști râd de independența și libertatea voastră, de existența statului croat..., regele vostru, Ducele de Spoleto nu va veni niciodată în Croația..., pentru că l-au făcut regele unei țări care nu e regat, pentru că depinde și de Germania și de Italia. În Croația toată lumea conduce mai mult decât croații”[18].

În comparație cu România, unde legionarii nu au rămas la putere decât puțin timp după ce au ajuns în fruntea statului, în Croația germanii susțineau gruparea Ustașa în politica pe care o adoptase aceasta. Demersurile germanilor au adus din partea unei largi categorii sociale iugoslave o „ură” împotriva Berlinului și o creștere importantă a puterii partizanilor conduși de Josip Broz Tito[19]. Poziția adoptată de germani în favoarea Croației era una de interes general. La Radio Londra circulau numeroase zvonuri care făceau referire la zona Balcanilor la începutul lunii mai 1941. Dependenţa de Germania era observată şi pe plan extern. Liderul opoziţiei din România, Iuliu Maniu, remarca că ceea ce reușea să clădească Mussolini la sud de Dunăre se prăbușea la suflarea lui Hitler[20].

Siegfried Kasche, ambasador al celui de-al Treilea Reich în Croația, era unul dintre germanii care susținea gruparea Ustașa. Politicienii germani căutau în Croația trei lucruri: mână de lucru, materii prime și comunicații militare. Germania a supravegheat ca întreg controlul spațiului iugoslav să fie în autoritatea sa. Astfel, au fost preluate materialele militare și economice, toate acestea prin armistițiul încheiat la data de 17 aprilie 1941. Aproximativ 4 miliarde de dinari, monedă în numerar, au fost sechestrate și confiscate de armata germană din Iugoslavia; dintre cele 4 miliarde, 2 miliarde aparțineau nou-înființatului stat croat[21]. Berlinul a creat un control economic deosebit asupra teritoriului sud-est european punând bazele Statului Major Economic Militar, care avea unul din sediile sale la Zagreb, condus la început de colonelul Erwin Braumiller. Scopul final era acela de a aduce Germaniei beneficiile exploatării economice a zonei. Acest fapt presupunea o investiție în echipamente, asigurarea de reparații, stabilirea priorităților în ceea ce privește transportul[22].

Croația nu avea parte de un control minuțios al economiei deoarece, deși era tratată ca un stat cu o politică suverană, acordurile stabileau rolul și locul Germaniei în economia Croației. Germanii, prin „ocupația” lor, urmăreau ca mijloacele de comunicație de pe teritoriul croat să poată deservi transportarea materiilor prime. Economia Germaniei era deficitară la capitolul forță de muncă, de aceea avea nevoie de aportul Croației. Parte din aceste lipsuri au fost acoperite de prizonierii de război sau de voluntarii din Croația[23]. Acordurile dintre cele două state făceau referire și la „exportul forței de muncă” din Croația în Germania. Acesta

[18] *Scrisoare de la ambasadorul NDH, Nikola Rusinovic, către FM Mladen Larkovic, citată în Novak Viktor. Magnumcrimen, p. 890, https://archive.org/details/208040482-the-pavelic-papers-pdf*, p. 486.
[19] Ian Kershaw, *Drumul spre iad. Europa 1914-1949*, București, Editura Litera, 2017, p. 445.
[20] Ioan Hudiță, *Jurnal politic (9 februarie-21 iunie 1941)*, vol. 3, Studiu introductiv și note de Dan Berindei, Iași, Editura Institutul European, 1998, p. 130.
[21]Jozo Tomasevich, *op. cit.*, pp. 617-618.
[22] *Ibidem*, p. 620.
[23] Barbara Jelavich, *Istoria Balcanilor. Secolul al XX-lea, vol. II*, traducere de Mihai-Eugen Avădanei, Iași, Editura Institutul European, 2000, pp. 240-241.

completa tabloul subordonării economiei Croației puterii Reichului, care deținea, prin etnicii germani croați, în parte sau în totalitate întreprinderile industriale sau miniere de pe teritoriul statului independent croat. Preocupările germanilor erau canalizate, printre altele, spre deținerea băncilor comerciale al căror control era exercitat de băncile din Viena sau Berlin. Interesele Reichului erau promovate de plaja vechilor relații, anterioare anului 1918, unde existau multe legături[24].

Odată cu prelungirea războiului, Croația a deservit și mai intens cerințele economice de la Berlin. Toate acestea se datorau atât diferitelor articole din protocoalele de colaborare cât și etnicilor germani din Croația. Statul croat, conform acordurilor semnate anterior, datora 42% germanilor din obligațiile pe care le avea față de acesta, datorită faptului că făcea parte dintre statele care au primit teritorii din fostul stat iugoslav și parte din fosta Bancă Națională a Iugoslaviei. Mai departe, chiar și teritoriile anexate de maghiari din Croația, au fost concesionate pentru germani spre a valorifica resursele de petrol[25].

Forțele militare germane cât și cele italiene, nu erau constituite dintr-un număr suficient de mare pentru a fi menținută ordinea pe întreg teritoriul croat. Era necesar un efort suplimentar pentru a fi acoperite unele dintre cele mai greu accesibile zone din punct de vedere al terenului sau reliefului. Acest fapt a condus la o administrație defectuoasă, uneori ineficientă, iar situația a degenerat când ustașii au început o prigoană dură împotriva sârbilor, care de multe ori au „răspuns cu represalii". Ieșirea Italiei din război a complicat problema. Din 1943, Berlinul s-a văzut nevoit să își suplimenteze forțele pentru a veni în ajutorul regimului croat, după alipirea Dalmației istorice și crearea „Croației Mari". Dacă în România, Ion Antonescu avea controlul asupra armatei și statului, Croația contrasta din acest punct de vedere[26]. Nu toată Dalmația a revenit Croației. În 1944, regiunile Susak și Fiume, deținute până atunci de Italia, au ajuns sub controlul Berlinului care le-a transformat în teritoriu german sub o conducere administrativă care se regăsea la Trieste[27].

Croația era considerată o țară „marionetă", o „creație germană" cu o politică de dreapta, dictatorială, dar aceste considerente nu au exclus posibilitățile de guvernare independente pe care le-a avut statul croat. Ce era foarte important în sistemul de alianță al Axei, era reprezentat de „sistemul confuz" al conexiunilor de structură, iar faptul evident este redat de „ostilitatea" permanentă între unii membri ai Axei. Croația a reprezentat un „membru ferm" al sistemului de alianțe semnând inclusiv Pactul Anti-Comintern, la fel cum a procedat Danemarca ocupată de germani sau Spania independentă și neutră. Practic, Spania, ca stat neutru, a fost cu mult mai utilă Germaniei decât Croația, unde un număr mare de germani au murit participând la instalarea sau menținerea ordinii pe teritoriul croat. Cu toate acestea, singurul aliat al Reichului care nu a încercat schimbarea taberei și care a rămas fidel Germaniei până la căderea acesteia,

[24] Jozo Tomasevich, *op. cit.*, pp. 621-623.
[25] *Ibidem*, pp. 622-623.
[26] Barbara Jelawich, *op. cit.*, p. 241.
[27] Florin Anghel, *O alternativă de colaborare în interiorul Axei, spre o nouă Mică Înțelegere, 1941-1944* în „Revista Istorică", Serie nouă, tomul 7, numărul 3-4, martie-aprilie, 1996, p. 255.

a fost Croația[28]; însă, nu s-a bucurat de prestigiu în ochii Führer-ului nazist. Croația a fost o destinație ocolită de liderii politici ai Reichului[29].

Dependența față de Reich poate fi observată și în ceea ce privește armata. Zagrebul dorea să contribuie pe frontul de est cu trupe militare croate chiar alături de trupele române. Croația nu avea o armată proprie în anul 1941, iar statul independent croat era lipsit de frontierele conturate; toate acestea erau completate de deficiențele cauzate de lipsa unui corp avizat al armatei[30]. Totuși, la acestea se adaugă contribuția Italiei la înființarea unei armate croate precum și a forțelor sale aeriene care erau în număr foarte mic. La finalul anului 1941 se regăsea în Croația un efectiv de 55.000 soldați, care erau comandați de colonelul Slavko Kvartenik, deținând funcția de Ministru al Apărării. Corpul de ofițeri era format din fostele cadre ale Imperiului Austro-Ungar, iar etalonul lor era Wehrmachtul, deoarece politica croată, subordonată „oficial" Romei, vedea posibilități de colaborare cu germanii. Mai mult, Poglavnik-ul căuta să elibereze Croația de influența italiană, lucru realizabil printr-o colaborare croato-germană. Astfel, un corp de voluntari croați a fost pus sub conducerea Reichului, fapt care a marcat pozitiv relația Poglavnik-ului cu Hitler. 5.000 de soldați au plecat la Dollersheim, în Austria, unde au primit uniforme germane și au fost încadrați cu numele „Regimentul 369 Întărit Croat", care a „jurat" credință Führer-ului și nu Poglavnik-ului. Deși importanța militară era una scăzută, prin contribuția croaților alături de Wehrmacht, ustașii au continuat să pună la dispoziția germană două escadrile de aviație și un număr redus de nave de război pentru zona Mării Negre, lucru care a contribuit la înființarea unui „contingent de nave de război". Militarii croați, care au fost trimiși pe frontul de est în august 1941, au fost puși sub comanda colonelului Ivan Merkuli[31].

Cooperarea militară a României urmărea obiective foarte precise, chiar și după eliberarea Basarabiei și a nordului Bucovinei. În lipsa unor obiective clare, propaganda a însoțit tot timpul campania militară din răsărit, discursul fiind asemănător. Lupta croaților împotriva bolșevismului era surprinsă de presa română în anul 1942 ca fiind „tributul" dorinței croaților de a se orienta spre viitor și care au trimis soldați voluntari pe frontul de est pentru a lupta contra „hidrei celei mai odioase"[32]. Retorica era întâlnită și în presa maghiară sau slovacă, țări membre ale Pactului Tripartit care, deși aveau trupe pe frontul sovietic, nu aveau obiective imediate pe seama U.R.S.S. Dincolo de discursul propagandistic, participarea croaţilor la confruntările militare de pe frontul de est reprezenta un capital de imagine la finalul conflagraţiei[33].

---

[28] *Idem, Diplomație clandestină. Eșecul proiectului noii Mici Înțelegeri, 1941-1943*, în *Istoria: contribuții în căutarea unui nou mesaj*, coord. Iulian Oncescu, Silviu Miloiu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005, pp. 80-83.

[29] Hitler ar fi primit din partea Poglavnik-ului croat un cadou reprezentat dintr-un joc de șah și steagul lui Frederic cel Mare, „furate de la Muzeul din Zagreb", Constantin Argetoianu*, Însemnări zilnice: vol. IX, 21 aprilie-31 decembrie 1941*, ediție îngrijită de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 2008, p. 10.

[30] Florin Anghel, *O alternativă de colaborare în interiorul Axei,* pp. 244-245.

[31] Rolf-Dieter Müller, *Alături de Wehrmacht „Cruciada împotriva bolșevismului": Aliați, voluntari, auxiliari, 1941-1945*, traducere Cristian Crâmpiță, București, Editura Militară, 2015, pp.107-108.

[32] *Bucovina*, Anul II, Nr. 223, 5 aprilie 1942, p. 17.

[33] Rolf-Dieter Müller, *op. cit.*, p.109.

În condițiile intensificării mișcării de rezistență, efortul armatei croate a crescut. Un număr de aproximativ 80.000 soldați ai Reichului se găseau pe teritoriul croat pentru asigurarea liniștii. Odată cu capitularea Italiei, un număr mare de croați au făcut parte din unitățile Wehrmachtului și ale Waffen SS, care acționau pe teritoriul noului stat independent. Dependența de Reich a devenit totală, chiar în condițiile în care se profila înfrângerea acestuia. Pentru Poglavnik și ustașii săi nu exista decât speranța unei iluzorii victorii germane, deoarece S.U.A., Marea Britanie și U.R.S.S., nu recunoscuseră statul croat și aveau relații cu guvernul iugoslav din exil sau cu partizanii lui Tito. Croația se afla într-o situație fără ieșire, în vreme ce România sau Ungaria au demarat negocieri de pace separată cu Aliații. Protejarea statului independent ustaș de către germani s-a dovedit în cele din urmă necesară pentru a asigura, de la finalul lunii ianuarie 1944, un culoar de tranzit prin care să se asigure legătura cu Grecia și Albania. După 23 august 1944, acest culoar a devenit vital pentru retragerea tuturor trupelor germane din Balcani. Relaţiile cu Berlinul au fost reglementate printr-un memorandum, care privea evacuarea germanilor şi ustaşilor în condiţiile avansului trupelor lui Tito şi a prezenţei Armatei Roşii în regiune. La sfârşitul lunii ianuarie 1945 a început retragerea autorităţilor croate, alături de trupele germane, spre Slovenia și Austria, pentru a nu cădea în mâinile lui Tito[34].

România

În ceea ce privește România, alianța cu Germania a fost tot singura opțiune. Generalul Ion Antonescu declara, într-o scrisoare din anul 1941 adresată lui Constantin I. C. Brătianu, că sprijinul Angliei era pierdut, iar alături de Rusia nu se putea merge, Germania reprezentând singura putere pe care putea conta țara. Practic, la venirea lui Antonescu la putere, la data de 6 septembrie 1940, România se găsea în raporturile cu Reichul în fața a trei tablouri. Primul era reprezentat de poziția adoptată de Carol al II-lea, care orientase țara către Berlin până în august 1940. Al doilea tablou era reprezentat tot de Carol al II-lea, care i-a cerut lui Hitler trimiterea unei misiuni militare în România încă din anul 1940, la 2 iulie, iar al treilea tablou era cel al arbitrajului de la Viena și al „garanțiilor" acestuia privind integritatea statului[35].

Ion Antonescu și-a dorit alăturarea de Germania în politica externă, dar aducerea la îndeplinire a obligațiilor Dictatului de la Viena nu sufereau întârziere, chiar dacă reprezentau dureri morale, economice și sociale pentru Regatul României. Legăturile economice și militare erau dirijate către Germania, care domina Europa, dar Reichul nu s-a bucurat de încrederea românilor. Afinitatea ideologică, mai ales după îndepărtarea legionarilor de la putere a fost minimă. Manfred von Killinger, ambasadorul Germaniei la București din ianuarie 1941, aprecia în noiembrie 1942, relația Germaniei cu românii: „Acum cunosc ţara românească: 30% sunt anglofili, 60% indiferenţi, 10% lichele. Aceştia din urmă sunt toţi cu noi, deocamdată"[36]. Pericolul sovietic a făcut ca cele două țări să poată avea relații de aliate, în ciuda imaginii negative reciproce. În schimb, Ion Antonescu s-a bucurat de aprecierea Führer-ului de la prima sa vizită, în noiembrie 1940, în capitala Reichului, când România a semnat adeziunea la Pactul

[34] Jozo Tomasevich, *op. cit.*, p. 334.
[35] Dinu C. Giurescu, *România în al doilea război mondial*, București, Editura All Educațional, 1999, p. 78.
[36] Grigore Gafencu, *Jurnal*, editori Ion Calafeteanu, Laurențiu Constantiniu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2012, p. 421.

Tripartit. Antonescu a fost liderul care l-a vizitat de cele mai multe ori pe Hitler, după Mussolini şi în care Führer-ul german a avut cea mai mare încredere. Un moment definitoriu a fost cel al întâlnirii dintre Antonescu și Hitler în Germania, vizită prin care, la 13-14 ianuarie 1941, conducătorul statului român obținea sprijinul lui Hitler pentru înlăturarea legionarilor, apropiați ideologic de național-socialism, de la putere[37]. Pe parcursul anilor 1941-1944, Antonescu a devenit un colaborator extrem de important pentru Germania prin contribuţia militară şi economică pe frontul de est. Întâlnirea celor doi conducători a decis colaborarea ulterioară, iar Hitler a rămas impresionat și a păstrat o admirație pentru Antonescu până în anul 1944. Planul principal pe care l-a urmărit Antonescu, a fost acela de a reface frontierele pierdute la 1940[38]. Prezența misiunii militare germane la București, adeziunea la Pact, poziția față de războiul din Iugoslavia și stabilirea relațiilor diplomatice cu Croația, i-au făcut pe englezi să se distanțeze până la suspendarea raporturilor bilaterale[39]. Prezența trupelor germane pe teritoriul românesc a condus la blocarea „tuturor bunurilor românești de peste ocean", începând cu octombrie 1940[40].

O miză la care germanii aspirau în relațiile cu România era petrolul. Astfel, la 18 iunie 1941, Hitler punea amprenta și pecetea pe documentul care arăta valoarea economică a României prin prisma rezervelor petroliere de care dispunea. Orice document care a fost semnat între Germania și România dădea câștig de cauză părții din Berlin, iar pentru a aduce la paroxism diplomația românească, Reichul adăuga permanent noi pretenții în ceea ce privește cantitățile de petrol dorite[41]. Practic, România între 1940-1941 a alimentat Berlinul cu petrol, iar unele voci ale epocii au ajuns la concluzii care arătau că „Blitzkrieg"-ul a fost „dependent" de petrolul livrat de România. După ce Marea Britanie a renunțat la relațiile diplomatice cu România, februarie 1941, Germania a căutat să integreze total economia românească celei naziste prin livrări ale produselor românești către necesitățile Berlinului. Cu toate acestea, Antonescu nu a obţinut decât promisiuni vagi din partea dictatorului nazist privind refacerea frontierelor din Transilvania. În schimb, după succesele germane în U.R.S.S., din 1941, s-a deschis o nouă problemă, cea transnistreană[42].

Armata a fost unul din atuu-rile lui Antonescu. Spre deosebire de liderii Pactului Tripartit, precum Horthy, Jozef Tiso sau Ante Pavelić, Ion Antonescu avea obiective teritoriale clare în est. Deşi, iniţial, România nu avea implicații pe front, ci asigura spatele frontului, planul de atacare a Rusiei Sovietice începea de la granița de est a României, iar teritoriul românesc a reprezentat o punte din care a fost asigurat atacul asupra Balcanilor și a Rusiei Sovietice. Contribuţia militară românească după 22 iunie 1941 a fost considerabilă. România arunca în luptă Armatele 3 și 4 alături de Armata 11 germană. Totalul trupelor angajate în luptă (armata

[37] *Istoria politicii externe românești în date*, coord. Ion Calafeteanu, autori, D. Bleoancă ș.a., București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 331.
[38] Keith Hitchins, *România 1866-1947*, traducere George G. Potra, Delia Răzdolescu, ediția a 4-a, București, Humanitas, 2013, pp. 529-530.
[39] Eugen Preda, *Săritura de pisică*, București, Editura Militară, 1976, pp. 27-29.
[40] Gheorghe Buzatu, Marusia Cârstea, *Europa în balanța forțelor. România și proba labirintului*, vol. III, Iași, Editura Tipo-Moldova, 2010, pp. 59-60.
[41] Gheorghe Buzatu, *Hitler, Stalin, Antonescu*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2010, p. 272-275.
[42] *Istoria Românilor*, vol. IX, *România în anii 1940-1947*, coord. Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2008, pp.189-190.

de uscat, aviația și marina) a fost de 473.103 persoane[43]. României nu i s-a livrat de către Germania decât un „echipament de captură" la începutul colaborării militare cu Reichul nazist. De fapt, nu se dorea o armată română foarte mare ci, mai degrabă, o armată bine dotată. Românii au devenit interesanți ca forță militară în momentul în care naziștii constatau că au blocat în Balcani un număr foarte mare de militari[44]. Pe parcursul războiului, sprijinul militar german a crescut, fără să fi atins niciun moment valoarea dorită de Antonescu. Până la 15 august 1944 totalul forțelor mobilizate pe front și în țară depășea un milion de persoane, iar pierderile umane constând din morți, răniți, dispăruți depășeau numărul de 620.000 persoane[45].

Un aspect original al politicii externe a României l-a constituit efortul de a recupera nordul Transilvaniei. Pentru aceasta, Ministerul Afacerilor Străine de la Bucureşti a creat diferite scenarii, unul vizând direct Croaţia. În politica externă o convergenţă bine definită a fost dată de colaborarea româno-croato-slovacă, venită din iniţiativa lui Mihai Antonescu. Această apropiere trilaterală avea numitor comun Ungaria, care obţinuse satisfacţii teritoriale pe seama celor trei state între anii 1938-1941[46]. Cele trei țări, pornind de la același considerent, atitudinea agresivă a Ungariei, căutau să colaboreze pe plan diplomatic. România şi Slovacia aveau relaţii bilaterale din anul 1939[47], ambele căutând fără succes să atragă şi Iugoslavia în politica antimaghiară. Croația a fost recunoscută de către cele două state în anul 1941, România nominalizându-l în capitala statului croat pe Dimitrie Buzdugan[48].

O permanență în politica externă era intenția de a crea o legătură diplomatică între România, Croația și Slovacia. Ministrul Afacerilor Străine al României făcea apel în vara anului 1941 către reprezentanții săi de la Zagreb și Bratislava către o „acțiune directă fiindcă intrăm într-o fază nouă a problemei sud-estului european"[49]. România şi-a asumat rolul de „primus inter pares", părea poziția ideală în calea dezideratelor României, Slovaciei sau Croației[50]. Mihai Antonescu a considerat necesar ca din vara lui 1941 relațiile celor trei state să se dezvolte la nivel diplomatic, consolidând colaborarea economică, a propagandei reciproce prin care să fie promovate interesele celor trei țări în presă sau prin vizite; toate acestea au creat o iritare în capitala maghiară, pentru a nu-și „compromite" interesele revizioniste prin refacerea „Micii Antante". Valul de proteste venite de la Budapesta, însoțite de supervizarea din partea Reichului, care nu dorea tensiuni în sud-estul european, au făcut ca relațiile să nu atingă un acord politic-militar[51]. Înțelegerile româno-croato-slovace nu erau privite în același mod de către toți diplomații germani. În noiembrie 1941 la serbările din Germania pentru colaborarea la un an de la crearea Pactului Tripartit, von Ribbentrop aproba tacit colaborarea celor trei state[52]. La București această relație tripartită era privită ca un „instinct de conservare", expresie

[43] Dinu C. Giurescu, *op. cit*., p. 95.
[44] Rolf-Dieter Müller, *op. cit*., pp. 60-62.
[45] *Ibidem*, p.107.
[46] Florin Anghel, *O alternativă de colaborare în interiorul Axei...*, pp. 233-234.
[47] *Ibidem*, p. 235.
[48] *Idem*, *Diplomație clandestină. Eșecul proiectului noii Mici Înțelegeri,* p. 252.
[49] *Ibidem*, pp. 254-255, *Idem*, *O alternativă de colaborare în interiorul Axei. Spre o nouă Mică Înțelegere*, pp. 238-239.
[50] Holly Case, *Between States. The Transylvanian Question and the European Idea during World War II*, California, Stanford University Press, 2009, p. 74.
[51] *Eabidem*, p. 175-176.
[52] Florin Anghel, *O alternativă de colaborare în interiorul Axei...* p. 241.

care sublinia viziunea română a colaborării. La Zagreb, Mladen Larkovic deplângea neputința Croației de a merge pe o linie consecventă în ceea ce privește relațiile celor trei state, deoarece existau „riscurile italiene" sau „interesele germane"[53]. Presiunile Berlinului la Bratislava şi ale Romei la Zagreb au avut succes, iniţiativa românească fiind blocată. Eşecul iniţiativei politice l-a determinat pe Mihai Antonescu să găsească o altă formulă pentru continuarea colaborării tripartite. Anii în care colaborarea trilaterală a atins culmile sale au fost 1942 și 1943[54].

Odată cu răsturnarea regimului fascist italian, în august 1943, Zagrebul a schimbat optica în ceea ce privește partenerii săi, mai ales că Germania a transformat politic și administrativ Croația într-un protectorat. La Bucureşti, negocierile secrete din anii 1943-1944 nu au dus automat la renunţarea cooperării trilaterale, dar guvernul român i-a conferit mai degrabă o formă culturală, de pregătire a unui dosar comun, pentru viitoarea conferinţă de pace. În schimb, Croaţia nu putea emite pretenţii datorită dependenței de Germania[55].

Concluzii

Relațiile româno-croate în anii 1941-1944 s-au bazat pe dorința de a contracara acțiunea Ungariei. Dar dependența lor de Germania le-a forțat să păstreze o anumită distanță de obiectivele propuse. În ciuda declarațiilor oficialilor de la București și Zagreb obiectivele lor nu erau în consonanță cu cele ale Reichului. Raporturile Croației cu Germania au fost trasate chiar din fașă. Germanii și-au asigurat supremația, italienii au recunoscut demarcația care le-a fost comunicată, deși a fost hotărâtă împreună. Rolul statului Croației era acela de a se supune hotărârilor generale ale celor două state suverane, doar în plan intern, ustașii au avut ceva mai mult loc de manevră. Aceasta a fost posibilă datorită dependenței totale a mișcării Ustașa de suportul Reichului și a identității ideologice. Afinitatea doctrinară nu a fost suficientă pentru o aliniere și a obiectivelor de politică externă.

În ceea ce privește, raporturile României cu Germania, acestea s-au identificat forțat în anul 1940. România își definise mai bine obiectivele externe, după cedările teritoriale din 1940. Convergența de interese în est și colaborarea pe frontul sovietic au mascat acțiunea românească în problema transilvană. Deși subordonată economic Germaniei, România nu s-a supus imperativelor naziste, ci a tratat limitat cu Berlinul pentru interesele sale. Dar dependența de Reich și alianța conjuncturală cu Ungaria au împiedicat Bucureștiul să se apropie de Zagreb. Singurul aspect deosebit în relațiile internaționale ale României și Croației l-a constituit colaborarea culturală pentru a masca o încercare de apropiere politică sau militară, care nu s-a realizat niciodată. Așadar, teoria formulată de Kenenth Waltz, a bandawagonig-ului, poate fi analizată pentru a observa eșecul final al politicilor celor două mici aliate a Germaniei naziste.

Bibliografie

Presa, surse edite, memorialistică

[53] *Ibidem*, p. 243.
[54] Radu Florian-Bruja, *Diplomație în vreme de război. Apropierea trilaterală dintre România, Croația și Slovacia* în *Anuarul Muzeului Bucovinei*, XLIII, 2016, *Suceava,* p. 131.
[55] Florin Anghel, *Diplomație clandestină. Eșecul proiectului noii Mici Înțelegeri*, p. 259-260.

1. Argetoianu, Constantin*, Însemnări zilnice: vol. IX, 21 aprilie - 31 decembrie 1941*, ediție îngrijită de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 2008.
2. *Bucovina*, Anul II, Nr. 223, 5 aprilie 1942.
3. *Carl Clodius își aminteşte*, Bragadiru, Editura Miidecărţi, 2019.
4. Gafencu, Grigore, *Jurnal,* editori, Ion Calafeteanu, Laurențiu Constantiniu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2012.
5. Hudiță, Ioan, *Jurnal politic (9 februarie - 21 iunie 1941)*, vol. 3, Iași, Editura Institutul European, 1998.
6. *https://archive.org/details/208040482-the-pavelic-papers-pdf*

Lucrări generale

1. Cioculescu, Filip-Şerban, *Introducere în Teoria Relaţiilor Internaţionale*, Bucureşti, Editura Militară, 2007.
2. Giurescu, C. Dinu, *România în al doilea război mondial*, București, Editura All Educațional, 1999.
3. Hitchins, Keith, *România 1866-1947*, traducere, George G. Potra, Delia Răzdolescu, Ediția a 4-a, București, Humanitas, 2013.
4. *Istoria politicii externe româneşti în date*, coord. Ion Calafeteanu, autori, D. Bleoancă ș.a., București, Editura Enciclopedică, 2003.
5. *Istoria Românilor*, vol. IX, *România în anii 1940-1947*, coord. Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2008.
6. Jelavich, Barbara, *Istoria Balcanilor. Secolul al XX-lea, vol. II*, traducere de Mihai-Eugen Avădanei, Iași, Editura Institutul European, 2000.
7. Kershaw, Ian, *Drumul spre iad. Europa 1914-1949*, București, Editura Litera, 2017 .

Lucrări de specialitate

1. Anghel, Florin, *Diplomație clandestină. Eșecul proiectului noii Mici Înțelegeri, 1941-1943*, în *Istoria: contribuții în căutarea unui nou mesaj*, coord. Iulian Oncescu, Silviu Miloiu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005.
2. *Idem*, *O alternativă de colaborare în interiorul Axei. Spre o Nouă Mică Înțelegere*, în *Revista Istorică*, Serie nouă, tomul 7, Numărul 3-4, martie-aprilie, Editura Academiei Române, 1996.
3. Bruja, Radu-Florian, *Diplomație în vreme de război. Apropierea trilaterală dintre România, Croația și Slovacia* în *Anuarul Muzeului Bucovinei*, XLIII, *Suceava*, 2016.
4. Buzatu, Gheorghe; Cârstea, Marusia, *Europa în balanța forțelor. România și proba labirintului*, Vol. III, Iași, Editura Tipo-Moldova, 2010.
5. Buzatu, Gheorghe, *Hitler, Stalin, Antonescu*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2010.
6. Case, Holly, *Between States. The Transylvanian Question and the European Idea During World War II*, California, Stanford University Press, 2009.
7. Gobetti, Eric, *Alleati del nemico. L`occupazione italiana in Jugoslavia (1941-1943)*, Editori Laterza, Edizione 6, 2018.
8. McCornick, G., Robert, *Croatia Under Ante Pavelić. America, the Ustaše and Croatian Genocide*, London, New York, I.B. Tauris, 2014.
9. Müller, Rolf-Dieter, *Alături de Wehrmacht „Cruciada împotriva bolşevismului": Aliați, voluntari, auxiliari, 1941-1945*, traducere Cristian Crâmpiță, București, Editura Militară, 2015.
10. Preda, Eugen, *Săritura de pisică*, București, Editura Militară, 1976.

11. Tomasevich, Jozo, *War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945: Occupation and Collaboration*, California, Stanford University Press, 2001.